

Каторжна (стисло)

Борис Грінченко

Частина 1

Всі її звали каторжною. Навіть у родині так зверталися до дівчини. Батько, мачуха та її дворічний син жорстоко знущалися над нею. На вулиці не так часто називали її таким чином, проте деколи можна було почути її ім'я із додатком: "Ота каторжна Докія...".

Нелюдські страждання дівчини почалися відколи її батько привів у свою хату чужу жінку. Відразу дівчина не полюбила її, дивилася на неї не по-людському, а якось з-під лоба. У каторжної завжди був вовчий погляд.

Вже на третій або четвертий день після весілля мачуха попросила дівчину помити горщики. Однак у неї затрусилися руки, вона випустила та й розбила горщик. Вперше мачуха дала їй доброго штурхана. Відтоді кожного дня вона занадилася вчити Докію, а коли в неї щось не виходило – вона била дівчину. А що найгірше – Докія ні разу не заплакала від отих жорстоких знущань. Такою поведінкою вона дуже дратувала свою мачуху.

Раніше, коли мати була ще жива, Докія сідала поруч з нею та й гірко плакала. Але зараз годі й чекати цього від неї. Іноді батько все ж таки хоче приголубити рідну дитину до себе, та, побачивши, що вона стоїть біля нього, похнюпившись, вдарить її спересердя та й скаже: "Ну, каторжна!", швидко вийшовши із хати.

Одного разу сиділа каторжна у хаті з сином своєї мачухи та ніжно йому промовляла: "Голубчику ти мій, манесенький! Поцілуй мене, — ніхто ще мене не цілував, як мама вмерла...". Однак мати забігла до них, голосно наказуючи синові, щоб він її кулачком бив за те, що Докія била її Оришку. А дівчина як підхопитися з місця, як кине додолу дитину та, нічого не промовивши, вибігає геть із хати. З тих пір каторжна більше не брала дітей мачухи на руки.

На дворі з Докії всі сміялися через те, що мачуха до хати тягла її за коси. А каторжна як стукне кулаком! Була вона дуже зла на всіх, постійно ховалася від людей у калиновому садку. Якось мачушині діти вирішили довідатися, що Докія там увесь день робила. Вона, обхопивши руками калиновий кущ, тихенько промовляла: "Калинонько моя червона, рідна моя матінко! Покрий мене своїм листоньком зеленим, своїми ягідками червоними! Одна ти в мене рідная, улюблена!". Плакала вона гірко через своє тяжке життя. Той випадок показав, що у дівчини в грудях був не камінь, а серце, яке так палко жадало кохання. Вона не любила свою мачуху, яка постійно била її та лаяла, не любила свого батька, який постійно пив. Докія хотіла любити мачушиних дітей, але зла жінка не дозволяла їй це робити.

Раптом каторжна побачила дітей мачухи, які побігли все розповідати своїй матері, де цілими днями пропадала дівчина. Прибігла жінка, голосно лаючи бідну Докію, та й потягла її за коси додому. Незабаром мачуха взяла до рук сокиру і зрубала улюблену

калину каторжної. Дівчина не могла повірити своїм очам, вона побігла до своєї єдиної подруги, мужньо захищаючи її від мачушиної сокири. Однак Докії не вдалося врятувати калиноньку – мачуха вбила її останню надію та втіху. Тепер вже каторжній ні до кого було звернутися зі своїм горем, нікого було пригорнути до себе, нікому було розказати про своє нелегке життя.

Ось так минали роки... Нічого не змінилося у житті каторжної: і мачуха продовжувала бити її, і батько не звертав на неї ніякої уваги, і подруг вона не мала. Для всіх дівчина була чужою, для всіх вона була "каторжною". Але все ж таки дещо змінилося у Докії. Тепер вона задавала собі питання за що її так мучать люди або ж хіба вона гірша за інших... Всі ці запитання не давали дівчині спокою, їй кортіло знайти відповідь на них.

Одного разу Христя, сусідка Докії, вирішила поговорити з дівчиною, запропонувати їй свою дружбу. Однак каторжна відштовхнула дівчину від себе, мабуть, через те, що вже зазнала великої кривди від людей і знала, чим все може закінчитися. Вона проклинала всіх у своїх трагедіях: і за своє безрадісне дитинство, і за свої сльози.

Всі її зневажали та лаяли, для всіх вона була зайвою у своєму селі. Як їй жити у цьому світі! В серці дівчини зароджувалося почуття помсти тим, хто глузує з неї, хто приносить їй горе та нелюдські муки і страждання. Тому й Докія ніколи не дівувала. Вона дуже рідко ходила на вечорниці, адже то мачуха її не пускала, то було ні в чому піти. А й взагалі їй там не подобалося: не любила вона хлопців та дівчат та й не бажала з ними мати ніякої справи.

Частина 2

Одного разу мачуха послала каторжну до Одарки, щоб та попрохала в неї глечика. В сусідчиній хаті були вечорниці. Зайшла Докія до хати, а там – всі шахтарі у червоних сорочках. Як вони побачили каторжну, так відразу здивилися на неї. Одному парубку так сподобалася дівчина, що він не міг відвести від неї свій погляд, попросивши її залишитися на вечорницях. Проте Докія зніяковіла, злякалася, та й вибігла з хати геть. Цієї ночі вона не спала, а думала про того сміливого юнака, який так і запав у її дівочу душу.

Незабаром одного вечора побачила його каторжна та й не могла вже рушити з місця. Хлопець пригорнув її до себе, цілував її, не давав їй іти додому, проте вона й не хотіла! Докія нарешті закохалася, вона нарешті знайшла кого любити! І била її потім мачуха, й лаяла її грікими словами, але дівчині було байдуже до цього. Її думки були звернені до чарівного парубка Семена, з ним каторжній вже нічого було боятися.

Минула весна, літо... Дівчина неначе заново народилася на світ! Вона кохала всім серцем, дарувала свою любов своєму милому. Нарешті Докія стала щасливою людиною!

Частина 3

Однак не судилося Докії завжди бути щасливою... Якось у зеленому садку вона проводжала Семена до перелазу. Юнак прощався з нею, адже йому набридли всі оті поцілунки та обійми. Докія не могла зрозуміти, що трапилося. Коли парубок пішов від неї, дівчина не могла знайти собі місця. Минув тиждень, два, три... Пройшла осінь, але

Семена не було. Докія чекала на нього, вірила всією душею, що він повернеться та вона почне жити, як раніше.

Зустріла каторжна свого коханого якось на вулиці. Йде собі, не помічає її. А дівчина як кинеться до нього, як почне його цілувати та обнімати, шаленіючи від радості. Однак хлопець відвернувся до дівчини, промовивши до неї страшні слова: "І чого вона, каторжна, так до мене в'язне?". Все, і для нього дівчина раптом стала отою каторжною. Краще б він її убив. Вона була убита горем. В її голові горіло, вона не мислила те, що робила. Докія вирішила підпалити хату, де знаходився Семен зі своєю новою обраницею Докією. Дівчина побігла додому та, взявши там сірники, повернулася до тієї ворожої хати. Вона підпалила солом'яну хату. Проте раптом вона згадала, що в тій хаті знаходилася ще й Санька – дівчинка, з котрою каторжна постійно гралася та й полюбила її всім серцем. Докія не могла допустити, щоб дитина заживо згоріла через неї. Каторжній вже чулося повсюди жалібне: "Докійко, рятуй!". У дівчини все крутилося в голові, вона відчайдушно почала гасити полум'я собою та й скоро зовсім забулася.

Прокинулася каторжна вже вдома. Її врятували дівчата й хлопці. Докія страшенно попеклася, її муки були нестерпними. Через декілька днів вона прокинулася та зрозуміла, що вмирає. Біля неї стояв батько, мачухи в хаті не було. Раптом вона, промовивши: "За що? Господи, боже мій! За що?", впала додолу мертвою.

Ніхто не жалів каторжну, ніхто за нею не сумував. Тільки Санька заплакала. Тільки одне залишилось питання: "За що стільки муки, горя та сліз додають людям люди, коли й так життя таке коротке і таке сумне?"...